

*Virgilijus Pugačiauskas**

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija

Rusijos–Baltarusijos karinis bendradarbiavimas: teorija ir praktika

Šiame straipsnyje nagrinėjama Rusijos ir Baltarusijos karinio bendradarbiavimo dinamika, kai Rusijos agresija Ukrainoje pademonstravo prezidento Vladimiro Putino siekį visomis įmanomomis priemonėmis užsitikrinti savo interesų zonos kontrolę artimiausioje posovietinėje erdvėje. Galime kalbėti apie karinio bendradarbiavimo patvarumo gilinimo laikotarpį, kuriame Rusija demonstruoja principinę nuostatą išplėsti karinių pajėgumų panaudojimo galimybes pasiremiant Baltarusijos karinėmis pajėgomis, karine infrastruktūra bei teritorija, kaip placdarmu galimiems potencialiems kariniams veiksams. Todėl siekiama išsiaiškinti abiejų valstybių karinę integraciją lemiančius pagrindinius veiksnius: aptarti karinę politiką reglamentuojančiuose dokumentuose užfiksuotas karinio bendradarbiavimo kūrimo kryptis ir uždavinius, aptarti ir įvertinti karinių pajėgų sąveikos didinimo praktinius atvejus (strateginės karinės pratybos), atskleisti karinio-techninio bendradarbiavimo pasiekimus ir problemas, galimas vystymosi perspektyvas.

Įvadas

Baltarusijos–Rusijos santykiuose per tris dešimtmečius stabiliausiai sferai yra priskirtinas karinis bendradarbiavimas, nors abiejų valstybių tarpusavio sugyvenimas yra lydimas tariamų, inscenuotų ir vis dar pasitaikančių nesutarimų ar trumpalaikės įtampos blyksnių, itin primenančių meteorų dangų nušviečiančius skrydžius nuodėmingos Žemės link. Prieš beveik dešimtmetį politologas Gražvydas Jasutis išsamiaame tyrime Rusijos ir Baltarusijos karinį bendradarbiavimą įvardijo kaip karinį aljansą, kadangi ilgamečiai dvišaliai santykiai karinėje srityje nuo veiklos koordinavimo perėjo visus keturis sudėtingus karinės integracijos etapus: teisinį-sutarčinį, institucinį, instrumentinį ir funkcinę priklausomybės srityje, t. y. pasiekė aukščiausiąjį karinės integracijos etapą.

Jo nuomone, „šio aljanso dezintegracija mažai tikėtina, nes valstybių karinės pajėgos yra pasiekusios aukštą sąveikumo laipsnį ir sukurtos struktūros

* *Dr. Virgilijus Pugačiauskas* – Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Politikos mokslų katedros profesorius. Adresas korespondencijai: Šilo g. 5A, 10322 Vilnius, tel. (8 5) 210 3582, el. p.: virgilijus.pugaciauskas@lka.lt

iš dalies prisideda prie integracijos gilinimo. Ekonominiai ir politiniai Rusijos ir Baltarusijos nesutarimai neturi lemiamos įtakos karinio aljanso raidai. Įvertinus vidinius ir išorinius veiksnius, tikėtina, kad Rusijos ir Baltarusijos karinis aljansas vidutinėje perspektyvoje ne tik dominuos posovietinėje erdvėje, bet ir stiprės.¹ Šis vertinimas skirtas situacijai, kai Rusijos ir Vakarų pasaulis gyvavo tam tikrą pozityvių santykių laikotarpį, todėl būtų tikslinga aptarti, ar Rusijos konfrontacijos su Vakarais kontekste galime fiksuoti naujus pokyčius ir galimas naujas perspektyvas.

Šiame straipsnyje keliamas tikslas – išanalizuoti Rusijos ir Baltarusijos karinio bendradarbiavimo dinamiką, kai Rusijos agresija Ukrainoje pademonstravo prezidento Vladimiro Putino siekį visomis įmanomomis priemonėmis užsitikrinti savo interesų zonos kontrolę posovietinėje erdvėje. Rusijos karinės galios didinimo strategija ir jos pagalba konstruojami santykiai su Vakarais natūraliai padidino Baltarusijos geopolitinę svarbą ir karinę strateginę reikšmę. Dėl savo geostrateginės padėties (sausumos siena beveik tūkstantis kilometrų ir 200 km iki Kaliningrado karinio forposto) Baltarusija yra svarbi kaip vadinamoji „buferio zona“², skirianti Rusiją nuo Vakarų ir sauganti pastarosios teritoriją. Pasak Baltarusijos prezidento Aleksandro Lukašenkos, „Vakarų kryptyje Baltarusija yra pagrindinis forpostas, įskaitant ir Rusijos“³. Rusijai pradėjus karą su Vakarais, Baltarusija taip pat būtų svarbi karinių pajėgų sutelkimo teritorija ir puolamosios operacijos į Vakarų išėities rajonas. Dėl savo artumo su Kaliningradu, Baltarusija tampa ypatingos svarbos teritorija Rusijai nusprendus deblokuoti šį Vakarų apsuptą anklavą ir užtikrinti susisiekimą su juo sausuma. Dėl minėtų priežasčių Rusija yra ypač suinteresuota stiprinti savo įtaką Baltarusijoje, kuri kaskart demonstruoja turinti teisę į skirtingą nuomonę, nesutampančią su pagrindinio sąjungininko vykdoma politika. Būtent pastaraisiais metais išryškėjo Rusijos pastangos gilinti integracinį procesą, remiantis Rusijos–Baltarusijos sąjungos egzistavimu bei tvarumu ir karinio bendradarbiavimo stiprinimu.

Todėl šiame straipsnyje ieškosime atsakymų į klausimus: kokie yra nau-

¹ Jasutis G., (2011). *Karinio aljanso patvarumo tyrimas: Rusijos ir Baltarusijos atvejis. Daktaro disertacija*. Vilnius: Vilniaus universitetas. p. 33–48, 137.

² Colibasanu A., *Russia, Belarus and a Catch-22*. <https://geopoliticalfutures.com/russia-belarus-catch-22/>; Fedirka A., *Belarus: Between a Rock and a Hard Place, Geopolitical futures*, <https://geopoliticalfutures.com/belarus-between-a-rock-and-a-hard-place> [žiūrėta 2018 02 03]; Klysiński K., Zochowski P., *The End Of The Myth of a brot herly Belarus? Russian soft power in Belarus after 2014: the background and its manifestations*, *OSW Studies*, 2016, s. 47–49 arba <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-studies/2016-11-07/end-myth-a-brot-herly-belarus-russian-soft-power-belarus-after> [žiūrėta 2018 02 05].

³ Президент раскритиковал нежелание России укреплять армию Беларуси и других членов ОДКБ, <https://news.tut.by/economics/580911.html> [žiūrėta 2018 02 05].

ji šalių karinio bendradarbiavimo planai, ar karinė integracijos patiria ryškių pokyčių, kokia galima jos perspektyva trumpuoju laikotarpiu? Susikoncentruosime į du esminius sudėtinius karinės integracijos elementus: bendras karines pratybas ir karinį-techninį bendradarbiavimą.

1. Karinių pajėgų sąveikos strategija, taktika ir praktika

Rusijos–Baltarusijos karinis bendradarbiavimas atsispindi ir abiejų šalių pagrindiniuose karinės politikos dokumentuose – doktrinos. Štai 2014 m. Rusijos karinėje doktrinoje nurodoma, kad Sąjunginės valstybės karinio užpuolimo atveju, Rusija vertins tai kaip agresiją ir įgyvendins atsakomąsias priemones, be to, įtvirtinamas karinio bendradarbiavimo su Baltarusija prioritetas, apimantis nacionalinių pajėgų vystymo koordinavimą ir karinės infrastruktūros panaudojimą bei bendros valstybės gynybos sukūrimą, remiantis Bendros valstybės karine doktrina⁴. Taigi išimtinai koncentruojamasi į Rusijos karinių jėgų panaudojimo sąlygų užtikrinimą kaimyninėje valstybėje.

Savo ruožtu Baltarusijos naujoje doktrinoje santykiams karinėje srityje su Rusija yra skirtas gerokai didesnis dėmesys. Labiausiai detalizuojamas vieningų regioninių karinių pajėgų vaidmuo bendroje saugumo dimensijoje, kaip antai, numatomi vieningi veiksmai su Rusija, siekiant užtikrinti bendros valstybės saugumą karinės agresijos atveju, ir sudarymas sąlygų jai veikti, karinės jėgos panaudojimas bendros valstybės gynimui reglamentuojamas sutartimis su Rusija, vieningų regioninių karinių pajėgų valdymui „didėsiančios grėsmės akivaizdoje“, sukuriama kolegiali karinė institucija ir numatomas gynybinio sektoriaus kooperacinių ryšių vystymas⁵. Matome, kad Baltarusijos doktrinoje bendras karinių pajėgų veikimas apibrėžiamas tiksliau, nustatant atvejus ir procedūras dėl vieningų regioninių karinių pajėgų panaudojimo, tuo tarpu Rusija užpuolimo atveju naudoja karinę jėgą savo nuožiūra. Taigi požiūrio skirtumas dėl bendros šalių gynybos yra labiau nei akivaizdus.

⁴ Rusijos–Baltarusijos glaudus bendradarbiavimas posovietinėje epochoje yra lydimas strateginiu sumanymu realizuoti Sąjunginės valstybės kūrimo idėją nuo pat 1992 m., tačiau procesas vyko lėtai. Pastaruoju metu Rusija inicijavo 1999 m. pasirašytos Bendros valstybės sutarties praktinį įgyvendinimą, siekdamą užsitikrinti vis didesnę Baltarusijos vidaus ir užsienio politikos kontrolę. Šio viršvalstybinio darinio kompetencijai yra taip pat priskirtos bendros karinės funkcijos, apimančios vieningų regioninių karinių pajėgų sukūrimą, bendros gynybos politikos vystymą ir karinį-techninį bendradarbiavimą. Договор о создании Союзного государства, <http://www.soyuz.by/about/docs/dogovor5/> [žiūrėta 2018 02 04].

Военная доктрина Российской Федерации, <https://rg.ru/2014/12/30/doktrina-dok.html> [žiūrėta 2018 02 06].

⁵ Военная доктрина Республики Беларусь, <http://www.pravo.by/document/?guid=12551&p0=H11600412&p1=1> [žiūrėta 2018 02 06].

Karinio bendradarbiavimo procedūros yra įvardytos Sąjunginės valstybės 2001 m. karinėje doktrinoje ir naujausia turėtų įsigaliooti 2019 m., o jos turinys neatskleidžiamas. Pirmajame dokumente numatyti plačios apimties planai ir tokios pagrindinės veiklos kryptys: Rusijos ir Baltarusijos kariuomenių valdymo sistemų unifikacija, techninis nacionalinių karinių pajėgų modernizavimas, remiantis bendromis programomis, taip pat bendros pratybos, karinės infrastruktūros, reikalingos bendram panaudojimui, vystymas. Doktrinos nuostatų įgyvendinimo loginė tąsa yra sukūrimas dviejų karinių struktūrų – vieningos regioninės oro gynybos sistemos ir regioninės sausumos karinės grupuotės turinčių užtikrinti abiejų šalių ginkluotųjų pajėgų sąveiką konflikto su Vakarais atveju. Užtikrinant šių struktūrų funkcionavimą numatyti ir konkretūs integraciją stiprinantys veiksmai – bendrų valdymo sistemų tobulinimas, mobilizacinių išteklių parengimas, unifikuotos techninės priežiūros ir logistinių bazių sistemos sukūrimas⁶. Naujojoje doktrinoje turėtų būti deklaruotas naujas integracinis etapas, vedantis prie gilesnio abiejų karinių pajėgų telkimo. Tiesą pasakius, šio dokumento pasirašymo procedūras vilkina Baltarusija, kadangi pagal sumanymą dokumentas turėjo būti patvirtintas 2018 m. pabaigoje, o Rusija realizavo visas reikiamas procedūras⁷.

Kalbant apie vieningų regioninių karinių pajėgų sukūrimą, kaip prioritetinį bendradarbiavimo uždavinį, reikėtų išsiaiškinti, kokios sąjungininkių karinės pajėgos priskiriamos šiai grupuotei. Šiam kariniam junginiui, manytina, kad yra priskirtos visos Baltarusijos ginkluotosios pajėgos ir Rusijos karinės pajėgos, veikiančios vakarinėje jos dalyje, bei kiti Rusijos kariniai daliniai pagal numatytą planą. Šalių pajėgumai taikos metu yra pavaldūs savo karinėms vadovybėms. Tuo tarpu karo metu turėtų būti suformuota bendra aukščiausio lygio vadovybė, kuri vadovautų abiejų šalių jungtinėms pajėgoms. Prielaidą apie bendrų jungtinių pajėgų formavimą ir sudėtį patvirtina baltarusių ekspertas Nikita Dunec⁸, kurio manymu, Rusijos ir Baltarusijos grupuotei priklauso visos Baltarusijos karinės pajėgos ir Rusijos Vakarų karinės apygardos 20-oji armija su priskirtais centrinio ir regioninio lygmens valdymo padaliniais, o optimali kovinė sudėtis nustatoma bendrų pratybų metu. Šiuo atveju Dunec

⁶ Военная доктрина Союзного государства, <https://www.postkomsg.com/documentation/document/472/> [žiūrėta 2018 02 06].

⁷ Путин одобрил проект военной доктрины Союзного государства, <https://rg.ru/2018/12/19/putin-odobril-proekt-voennoj-doktriny-soiuznogo-gosudarstva.html> [žiūrėta 2018 02 07].

⁸ Дунец Н. А., Военно-политические аспекты функционирования региональной группировки войск Беларуси и России, http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/184865/1/Дунец_Истор_Ч.1-067-077.pdf [žiūrėta 2018 02 09]; Соглашение между Российской Федерацией и Республикой Беларусь о совместном обеспечении региональной безопасности в военной сфере, http://www.mid.ru/foreign_policy/international_contracts/2_contract/-/storage-viewer/bilateral/page-264/47455 [žiūrėta 2018 02 10].

vertinimas dėl rusų grupuotės gali būti ne visai tikslus, kadangi po 2014 metų minėtoji 20-oji armija galimai yra skirta įgyvendinti Rusijos interesus Ukrainos kryptimi. Panašiau, kad karo atveju Baltarusijoje galėtų veikti 2017 metais atkurta 1-oji tankų armija, kurios padaliniai yra išdėstyti gana arti Baltarusijos sienos.

Rusijos ir Baltarusijos karinis bendradarbiavimas labiausiai realizuojamas bendroje karinėse strateginėse pratybose, todėl yra tikslinga išsiaiškinti šių mokymų kiekybinius parametrus ir galimus potencialius kokybinius poslinkius. Nuo 2005 m. pakaitomis kas dveji metai abiejų šalių teritorijose vyksta pratybos, plačiai visuomenei žinomos „Sčyt Sojuza“ ir „Zapad“ pavadinimais. Po Rusijos įvykdytos Krymo aneksijos 2015 metais Rusijos vakarinėje dalyje įvyko planinės pratybos „Sčyt Sojuza 2015“. Vakarų karinės apygardos Sankt Peterburgo ir Pskovo apylinkėse dalyvavo jungtinės pajėgos – apie 8 000 kariškių (tarp jų 1 300 baltarusių) ir apie 400 karinės technikos vienetų, įskaitant aviaciją ir laivus. Pratybos sutelktos į gynybinio mūšio su perėjimu į puolimą veiksmams koordinuoti, įgūdžiams tobulinti, vadovaujant jungtiniam štabui, taip pat buvo skiriamos šiuolaikinių ryšių priemonių suderinamumui⁹.

Nagrinėjant dviejų šalių karinę integraciją ir sąveiką, geriausiu ir naujau tyrimo objektu gali būti Rusijos–Baltarusijos strateginiai mokymai „Zapad 2017“. Anot oficialių šaltinių, pratybų tikslas – įvairaus lygmens štabų suderinamumo tobulinimas, naujų perspektyvinių kariuomenės ir ginklų valdymo sistemų susiejimas, naujų statutinių dokumentų aprobavimas, visų lygių karininkų praktika planuojant panašaus pobūdžio karines pratybas. Reikia pasakyti, kad manevrai Baltarusijoje tebuvo Rusijoje organizuotų didelių, apimančių visą vakarinę europinę Rusijos dalį, strateginių pratybų trečiojo etapo sudedamoji dalis. Taigi sąveiką liudija bendri koordinuoti abiejų šalių veiksmai. Baltarusijos teritorijoje manevruose dalyvavo apie 12 700, tarp jų 5 500 Rusijos karių desantininkų, tankistų, lakūnų, ryšininkų ir pėstininkų, 70 lėktuvų ir sraigtasparnių, iki 680 karinės technikos, tarp kurių apie 250 tankų ir iki 200 artilerijos pabūklų, reaktyvinių sistemų ir minosvaidžių¹⁰. Reikėtų

⁹ Белялова Н., Российско-белорусские учения „Щит Союза“. Досье <https://tass.ru/info/2248332> [žiūrėta 2018 02 11]; Российско-белорусские учения „Щит Союза-2015“ стартуют на западе РФ <https://ria.ru/20150910/1240961439.html> [žiūrėta 2018 02 11]; Газета Министерства обороны Республики Беларусь „Белорусская военная газета. Во славу Родины“, <https://vsr.mil.by/2015/09/24/pro-glavnoj-magistrali%e2%80%ab-svyaznoj> [žiūrėta 2018 02 11]; Шойгу: подготовка к белорусско-российскому учению „Щит Союза – 2019“ перешла в активную фазу <http://www.soyuz.by/news/security/43547.html> [žiūrėta 2018 02 12].

¹⁰ Учения „Запад-2017“: проверка „нервной системы“ российской армии, <https://tass.ru/armiya-i-opk/4573331> [žiūrėta 2018 02 11]; Легенды „Запада“. Что показали российско-белорусские стратегические учения 2017 года <https://rg.ru/2017/09/20/chto-pokazali-rossijsko-beloruskie-ucheniia-zapad-2017.html> [žiūrėta 2018 02 11].

pasakyti, kad pateikiama statistika gerokai skiriasi. Štai remiantis Baltarusijos gynybos ministerijos tarptautinio karinio bendradarbiavimo departamento viršininko generolo Olego Vojnovo pranešimu spaudai, manevruose dalyvavo 10 175 Baltarusijos ir 3 100 Rusijos kariškių (šiuo atveju turima omenyje dalyvavusius Baltarusijos teritorijoje), 138 tankai, iš jų 98 Rusijos, karinės transporto priemonės, atitinkamai artilerinių ir reaktyvinių sistemų 231 (104), lėktuvų ir malūnsparnių 49 (27)¹¹. Pratybose buvo išbandoma Rusijos ir Baltarusijos vieningoms regioninėms karinėms pajėgoms ir vieningai regioninei oro gynybos sistemai priskirtų abiejų šalių pajėgų gebėjimai veikti kartu. Nors pagrindinis pratybų veiksmas vyko Baltarusijoje, tačiau Rusijoje vykusios pratybos galimai turėjo tiesioginių sąsajų su Baltarusijoje vykdyta veikla. Todėl reikėtų pažymėti, kad oficiali statistika nėra patikima, ypač kai kalbama apie pratybas, vykusias Rusijos teritorijoje – realus karių ir kovos technikos skaičius kelis kartus viršijo deklaruotąjį¹². Reikia akcentuoti dar vieną svarbų pratybų momentą – Baltarusijos teritorijoje nuolatos dalyvauja kur kas didesnis skaičius Rusijos karinių dalinių nei Baltarusijos Rusijoje.

Baltarusijos teritorijoje pratybos organizuotos 8 poligonuose, proporcingai visoje šalies teritorijoje nuo Vitebsko iki Bresto. Juose abiejų šalių daliniai praktikavosi, anot oficialių pranešimų, vykdydami gynybines ir puolamąsias operacijas, susijusias su valstybės sienos, karinių objektų gynyba, prieš diversijų ir žvalgybos grupių, teroristinių grupuočių sunaikinimu bei gynybinio pobūdžio mūšio pratybomis. Čia svarbu dar kartą pabrėžti, kad vėl matome akivaizdžią disproporciją tarp deklaruojamų tikslų ir jiems įgyvendinti naudojamų priemonių, t. y. pratybų metu teroristus naikina kariuomenė arba jos specialiųjų operacijų pajėgos. Prieš lengvai ginkluotas ir negausias „teroristų“ grupeles, abiejų valstybių kariniai daliniai naudoja sunkiąją ginkluotę – tankus, aviaciją ir artileriją. Pažymėtinas sutapimas – teroristinės grupelės dažnai veikia Lenkijos arba Lietuvos pusėje arba iš šių šalių veržiasi į Baltarusiją¹³. Galima daryti prielaidą, kad treniruojamasi kovoti ne su teroristais ar nelegaliomis ginkluotomis formuotėmis.

Objektyviai sunku įsivaizduoti, kas iš šių pratybų oponentais minimų teroristų ir nelegalių karinių grupuočių turi pajėgas, galinčias vykdyti puola-

¹¹ „Запад-2017“ Дневник белорусско-российских военных учений, <https://naviny.by/article/20170920/1505918347-zapad-2017-dnevnik-belorussko-rossiyskih-voennyh-uchenyi> [žiūrėta 2018 02 13].

¹² Petraitis D., *Запад-2017 anatomija: kai kurie Rusijos karinio planavimo ypatumai*, *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2017-2018*, t. 19, p. 239–257; Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2018, <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2018/03/LTU.pdf>. [žiūrėta 2018 02 14].

¹³ Условным противником на учениях «Запад-2017» будет белорусский регион, <https://www.svoboda.org/a/28704972.html> [žiūrėta 2018 02 15].

muosius veiksmus teritorijoje nuo Sankt Peterburgo Rusijoje iki Bresto Baltarusijoje. Peršasi mintis, kad visai ne prieš teroristus ruošiasi kariauti ir ne nelegalių karinių grupuočių bazes ketina pulti bendras Rusijos ir Baltarusijos karinis mechanizmas, veikiantis tokiaame strateginio dydžio karo teatre. Jungtinių pajėgų naudojama ginkluotė ir pajėgų dydis suponuoja mintį, kad numanomas (hipotetinis) rusų ir baltarusių oponentas yra skaitlingos ir techniškai pažangia ginkluote aprūpintos reguliariosios pajėgos. Peršasi ir kita prielaida, pagrįsta dar Sakartvelo ir Ukrainos pavyzdžiais, kai puolamosios ginkluotės koncentravimo ir jos panaudojimo veiksmai treniruojami ne gynybai vykdyti, bet greitam ir trumpalaikiam ofensyvinio tipo kariniam tikslui įgyvendinti.

Rusų ir baltarusių pratybų pokyčiai išryškėja palyginus statistinius duomenis su ankstesnėmis „Zapad 2013“ pratybomis. Dalyvaujančių karių skaičius didėja abiejose partnerių pusėse, tačiau labiau rusų. Karinės technikos skaičius, atsižvelgiant į galimus neobjektyvius duomenis, buvo galima sakyti panašus, išskyrus sunkiosios ginkluotės, pvz., tankų, kurių skaičius padidėjo beveik dvigubai – nuo 78 iki 138. Kitas ryškus skirtumas – pratybų erdvė, nuo dviejų poligonų, esančių prie Lietuvos ir Lenkijos sienų („Bresto“ ir „Gožos“ Gardino rajone), apėmė visą Baltarusijos teritoriją. Taigi planinių karinių pratybų mastas ir teritorija palaipsniui plečiasi¹⁴.

Reikia akcentuoti, kad sąveikos pokyčius liudija kitos dvišalės pratybos, ne ką mažiau svarbios, tačiau mažiau atspindėtos žiniasklaidoje. 2017 m. nuo gegužės iki pat rugsėjo įvyko įvairaus pobūdžio ir masto bendrų pratybų: gegužės 19–25 d. Baltarusijos teritorijoje radioelektroninės kovos pratybos su 1 500 kariškių, rugpjūčio mėnesį logistikos pratybos dviem etapais: Baltarusijos teritorijoje 2 500 vietinių kariškių ir 3 000 Rusijos, vasaros mėnesiais intensyviai pratybas vykdė inžinerinės, susisiekimo, tankų, cheminio ginklo ir oro erdvės gynybos daliniai. Pastarųjų atveju į Baltarusijos aerodromus leidosi Rusijos lėktuvai¹⁵. Palyginus su ankstesnėmis bendromis pratybomis, įvykusiomis iki 2014 m., matome ryškų mokymo masto padidėjimą. Taigi pratybų eiga pasižymi nuolatiniu intensyvumu – be įprastinio „Sčyt Sojuza-2019“ ir joms skirtų tarpinių parengiamųjų pratybų, nuo 2015 m. kasmet vykdomos abiejų valstybių specialių pajėgų pratybos, nacionalinės ir dvišalės parengiamosios pratybos.

¹⁴ Rusija informacijos apie „Zapad 2013“ siūlo ieškoti ministerijos tinklalapyje <http://www.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/rusija-informacijos-apie-zapad-2013-siulo-ieskoti-ministerijos-tinklapyje-414901> [žiūrėta 2018 02 20].

¹⁵ Wilk A., The Zapad-2017 exercises: the information war (for now), *Centre for Eastern studies*, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2017-09-04/zapad-2017-exercises-information-war-now>, [žiūrėta 2018 02 22].

Baltarusijos politinė ir karinė valdžia nuolat akcentuoja, kad vystomi tik gynybiniai pajėgumai ir kariuomenė rengiasi tik savo ir sąjungininkės Rusijos gynybai¹⁶. Šiuo atveju reiktų išsiaiškinti, kokiai tariausiai gynybai ruošiasi Baltarusijos ginkluotosios pajėgos ir kaip vyktų sąveika su sąjungininku. Šalies karinė vadovybė prioritetu laiko specialiųjų operacijų pajėgų (SOP) ir specializuotų padalinių, tokių kaip elektroninės kovos, signalų žvalgybos ir naujos kartos ryšių sistemų padalinių kūrimą. Jiems yra skiriamas didesnis finansavimas ir teikiama pirmenybė aprūpinant reikiama įranga, ginkluote ir technika. Baltarusijos SOP ir specializuotiems padaliniams keliami tokie reikalavimai kaip mobilumas ir greiti veiksmai, gebėjimas patiems vykdyti veiksmus prieš kontroliuojamoje teritorijoje. Baltarusijos ginkluotųjų pajėgų kovinis rengimas rodo, kad ginkluotosios pajėgos yra ruošiamos kariauti sudėtingomis sąlygomis naujo tipo karus, kuriuose gerokai išauga specialiųjų operacijų pajėgų reikšmė. Kaip paramos elementas specialiųjų operacijų pajėgoms lygiagrečiai yra vystomi ir jas paremti mūšyje galintys kiti pajėgumai, pvz., aviacija ir artilerija – 2017–2018 m. baltarusiai įsigijo naujų sraigtasparnių „Mi-8MTV-5“, orlaivių „Jak-130“, sukūrė ir priėmė į ginkluotą reaktyvinę salvinę ugnies sistemą „Polonez“, galinčią naikinti taikinius 300 km atstumu.¹⁷

Baltarusijos pajėgų dislokavimo vietų ir poligonų išdėstymas taip pat nurodo hipotetinį priešą. Kariniai daliniai yra išdėstyti šitaip: trys iš sausumo pajėgų brigadų ir dvi iš trijų SOP brigadų yra dislokuotos Gardino, Slonimo, Bresto, Marjina Gorkos ir Minsko vietovėse. Šios vietovės yra Vakarų ir centrinėje Baltarusijos dalyse netoli sienos su Lenkija ir Lietuva. Pagrindiniai Baltarusijos kariuomenės pratybų metu naudojami kariniai poligonai (Borisovo, Obuz-Lesnovsko, Gožos) taip pat yra vakarinėje ir centrinėje šalies dalyje¹⁸. Akivaizdu, kad jų veiksmų rajonai užtikrina Rusijos pajėgų apsaugą ir jų pasirėngimą veiksams, nukreiptiems prieš Vakarų, ir tai atitinka Rusijos ir Baltarusijos turimus susitarimus dėl bendrų veiksmų gynybos srityje¹⁹.

Atlikus Baltarusijos pajėgų išsidėstymo, struktūros ir vystymosi tendencijų analizę galima teigti, kad hipotetinio Rusijos ir NATO karo atveju Baltarusijos ka-

¹⁶ Гучек М., Лукашенко обещает России поддержку армии на западном направлении, <https://ria.ru/world/20161007/1478723524.html> [žiūrėta 2018 02 30].

¹⁷ Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2018, <https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2018/03/LTU.pdf>; [žiūrėta 2018 02 14].

¹⁸ Украинская оценка состояния и перспектив белорусской армии, <https://bmpd.livejournal.com/2878328.html>, [žiūrėta 2018 03 02]; Карта расположения частей ВС Белоруссии, https://armijarossii.blogspot.com/2014/03/blog-post_9.html#!/2014/03/blog-post_9.html [žiūrėta 2018 03 02].

¹⁹ Решение Высшего Совета Сообщества Беларуси и России от 02.04.1997 N 5. „Об Общих принципах военного строительства и использования элементов военной инфраструктуры Беларуси и России“. <http://lawru.info/dok/1997/04/02/n104196.html> [žiūrėta 2018 03 02]; Решение № 4 Высшего Совета Союза Беларуси и России. О Концепции совместной оборонной политики Беларуси и России. http://www.conventions.ru/view_base.php?id=14630 [žiūrėta 2018 03 02].

riuomenė galimai atliktų Rusijos priešakinių pajėgų (avangardo) žvalgybos ir apsaugos elemento funkcijas. Galimos jos užduotys – saugoti, aprūpinti ir užtikrinti Rusijos pajėgų perdислоkavimą ir pasirengimą kovos veiksams. Šiuo tikslu veikia ir toliau vystoma Rusijos–Baltarusijos bendrų logistinių bazių – dvigubo bazavimosi (angl. *dual basing*) ir priimančiosios šalies – koncepcija. Tam pritaikoma ir modernizuojama priimančiosios šalies infrastruktūra. Vyksta abiejų šalių karinių ir civilinių institucijų, užnugario tarnybų ir logistikos struktūrų sąveikos treniruotės²⁰. Bendra logistinė koncepcija suteikia palankias sąlygas Rusijos karinėms pajėgoms operatyviai pasirengti kovos veiksams prieš NATO.

Karinės oro bazės įsteigimo Baltarusijos Bobruisko aerodrome aktualizavimas yra akivaizdus Rusijos strateginių veiksų pavyzdys. Nuo 2013 m. Rusijos aukščiausioji politinė valdžia spaudė Baltarusijos prezidentą realizuoti šį projektą. Kaip paskutinis (pirminiame variante Lydoje, esančioje 35 km nuo Lietuvos sienos) variantas buvo pasirinktas Bobruisko aerodromas, kuriame pradiniam etape galėtų būti dislokuotas santykinai nedidelis pajėgumas – naikintuvų eskadrilė, turinti 14 lėktuvų „Su-27“ (iš jų du mokomieji) ir 4 aprūpinančius sraigtasparnius. Palyginimui Baltijos šalių oro erdvės kontrolei yra skirti tik 8 NATO šalių lėktuvai. Toks sąjungininko ketinimas dislokuoti karinius pajėgumus Baltarusijoje Aleksandru Lukašenkai, deklaruojančiam karinių pajėgų galios vystymą išimtinai savo šalies gynybai, buvo nepriimtinas. Kaip alternatyvų variantą pasiūlė sąjungininkei aprūpinti Baltarusijos karines pajėgas modernia ginkluote. Šiuo atveju Rusija neaštrino problemos, nes vykstant paspartintiems integraciniam karinių pajėgų procesams bei sparčiai modernizuojant savo ginkluotę ir karines greitojo reagavimo pajėgas, karinių bazių steigimas nėra būtiniausias reikalas, todėl šios problemos sprendimas buvo sėkmingai atidėtas geresniems laikams. Savo ruožtu aviacijos pulkas dislokuotas Kaliningrado srityje²¹.

²⁰ Завершился очередной этап совместных специальных учений материально-технического обеспечения Вооруженных Сил Российской Федерации и Республики Беларусь, <https://tvzvezda.ru/news/forces/content/1774ab57743aaee0f0129f4272f133e79038f0b288f41582e48b2083ba805e3e> [žiūrėta 2018 03 03].

²¹ Авиабазы в Бобруйске станут „аэродромом подскока“ для авиации РФ <https://charter97.org/ru/news/2014/10/31/123744/> [žiūrėta 2018 03 24]; Bohdan S., Moscow gives Belarus Arms and Seems to Abandon Airbase Plans, Belarus Digest, <https://belarusdigest.com/story/moscow-gives-belarus-arms-and-seems-to-abandon-airbase-plans/> [žiūrėta 2018 03 28]; Вопрос российской авиабазы в Беларуси закрыт. Но у Москвы есть другие вопросы, <https://naviny.by/article/20180116/1516081802-vopros-rossiyskoy-aviabazy-v-belarusi-zakryt-no-u-moskvy-est-drugie> [žiūrėta 2018 04 08]; Augustis R., Rusijos–Baltarusijos karinės integracijos pokyčiai po Krymo aneksijos. Magistro darbas, Vilnius, 2018, p. 57–59; Алесин А., Вопрос российской авиабазы в Беларуси закрыт. Но у Москвы есть другие вопросы, <https://naviny.by/article/20180116/1516081802-vopros-rossiyskoy-aviabazy-v-belarusi-zakryt-no-u-moskvy-est-drugie> [žiūrėta 2018 03 16].

Dvišalio integracijos įgyvendinimo pavyzdžiu galima laikyti vieningos regioninės oro erdvės gynybos sistemos sukūrimą. Nuo 2016 m. ši sistema, anot Baltarusijos ir Rusijos valdžios oficialių pareigūnų, veikia visa apimtimi ir vykdo šias užduotis: kontroliuoja Baltarusijos oro erdvę, seka potencialius jos kryptimi judančius arba joje esančius taikinius, perduoda informaciją koviniams padaliniais, įskaitant ir Rusijos karinių oro pajėgų valdymo centrą Pamaskvėje, karinių oro pajėgų štabui Sankt Peterburge ir Rusijos oro gynybos padaliniais Kaliningrado srityje²². Kaip ši sukurta bendra sistema veikia praktiškai?

Remiantis Rusijos ir Baltarusijos susitarimu dėl bendros oro erdvės gynybos, Baltarusijos segmento dalis, hipotetinio konflikto su NATO atveju, tikėtina turėtų atremti priešo raketų ir aviacijos puolimą, saugodama Baltarusijos teritoriją ir objektus. Tuo pačiu metu vykdytų ir Rusijos padalinių perdlokavimo į Baltarusiją priedangą nuo oro antpuolių. Rusijos–Baltarusijos vieningai oro erdvės gynybos sistemai galimai yra priskirtos visos Baltarusijos karinių oro pajėgų aviacijos bazės ir oro gynybos padaliniai, kurie yra apginkluoti baltarusių lengvatinėmis sąlygomis iš Rusijos įsigytomis oro erdvės gynybos sistemomis, tokiomis kaip „Tor-M2E“ ir „S-300PS“. Rusijos segmentą sudaro Rusijos Vakarų karinės apygardos vadovybei pavaldūs 6-osios oro ir oro gynybos armijos (štabas Sankt Peterburge) padaliniai. Bendram junginiui yra priskirti 5 aviacijos, 10 zenitinių-raketinių ir 5 radiotechniniai ir radioelektronikos kariniai daliniai²³. Taigi šis karinių pajėgų junginys organizacine prasme nėra vieningas dalinys, bet sudarytas iš dviejų komponentų, t. y. atskirai veikiančių abiejų valstybių nacionalinių pajėgų, koordinuojančių savo veiklą. „Potencialios grėsmės arba karo metu“, kaip tai numato Sąjunginės valstybės karinė doktrina, šios pajėgos tampa dalimi vieningų regioninių karinių pajėgų ir sukurama bendra vadovavimo struktūra. Pagal 2009 metų sutartį, pajėgoms vadovauti bendru prezidentų sutarimu skiriamas vadas, kuris taikos metu koordinuoja Rusijos ir Baltarusijos oro gynybos sistemų veiksmus. Karo metu Baltarusijos oro gynybos sistema, greičiausiai, taptų pavaldi Rusijos orokosmoso vadavietei. Šiandien susiklostė tokia praktika, kad nuo 2013 metų vieningos oro erdvės gynybos sistemos vadu skiriamas tik Baltarusijos kari-

²² Спаткай Л., Региональная система ПВО Беларуси и России, <http://www.bsblog.info/> [žiūrėta 2018 03 08].

²³ Соглашение между Российской Федерацией и Республикой Беларусь о совместной охране внешней границы Союзного государства в воздушном пространстве и создании Единой региональной системы противовоздушной обороны Российской Федерации и Республики Беларусь. http://www.conventions.ru/view_base.php?id=1426 [žiūrėta 2018 03 09]; Зверев Ю., Зачем Беларуси и России единая система ПВО. Мир перемен, <http://mirperemen.net/2016/09/zachem-belarusi-i-rossii-edinaya-sistemapvo/> [žiūrėta 2018 03 10]; Патруль на двоих, <https://rg.ru/2017/10/31/kak-rabotaet-edinaia-sistema-pvo-rossii-i-belarusi.html> [žiūrėta 2018 03 10].

nių oro pajėgų vadas. Tiesa, jis vado funkcijas realiai gali eiti tik bendrų karinių pratybų, pavyzdžiui, kaip tai buvo daroma pratybų „Zapad-2017“, metu²⁴. Rusijos karinių oro pajėgų lėktuvai Baltarusijos oro erdvėje yra valdomi šios šalies valdymo centro, o informaciją ir užduotis gauna tais pačiais ryšiu ir informacijos kanalais kaip ir baltarusių lakūnai. Tokia struktūra yra paprastesnė ir efektyvesnė laiko prasme, kadangi sutrumpėja komandų perdavimo ir užduočių skyrimo laikas. Ar karo metu vadovavimo struktūriniai pokyčiai bus realizuojami operatyviai, priklausys nuo išankstinio pasiruošimo.

Nepaisant to, kad iš pirmo žvilgsnio atrodytų nesudėtinga užduotis buvo realizuojama du dešimtmečius, galutinį rezultatą galima vertinti kaip dar vieną karinio aljanso stiprinimo požymį, sudariusį sąlygas išplėsti bendrų veiksmų galimybes ir sukurti vadovavimo mechanizmą. Akivaizdu ir tai, kad šiandien šių karinių pajėgų potencialo pakanka ne tik vykdyti gynybines funkcijas, bet koordinuojant veiksmus iš Kaliningrado ir Baltarusijos teritorijų sunaikinti taikinius Lenkijoje, Lietuvoje ir Latvijoje ir apsunkinti NATO oro pajėgų veikimą Baltijos regione.

Rusija yra suinteresuota didinti karinę įtaką Baltarusijoje, nepaisydama Lukašenkos pastangų karinį bendradarbiavimą plėtoti pagal savo interesus, siekiant gauti konkrečią politinę, ekonominę ir finansinę naudą ir atsižvelgiant į savo asmeninius interesus. Geru pavyzdžiu galėtų būti 2016 m. Lukašenkos pasirašytas įsakas, pagal kurį specialiosios paskirties pajėgos gali būti panaudojamos abiejų valstybių teritorijose, vykdant antiteroristines operacijas²⁵. Tokį žingsnį galima vertinti kaip Lukašenkos apsidraudimą tuo atveju, jeigu jo režimui kiltų realus pavojus. Kita vertus, tai rodo, kad Rusija susikuria platesnių galimybių panaudoti savo karines pajėgas Baltarusijos teritorijoje, nes iki šiol karinių pajėgų veikimas yra ribojamas tik karo atveju arba tik kaip bendrų pratybų elementas.

²⁴ Алесин А., ЕРС ПВО: старт, растянувшийся на годы. Беларуская прауда, <http://belprauda.org/ers-pvo-start-rastyanuvshijsya-na-gody/> [žiūrėta 2018 03 12]; Под единым щитом ПВО – Во славу Родины, <https://vsr.mil.by/2018/08/16/pod-edinym-shhitom-pvo/> [žiūrėta 2018 03 13]; Гольц А., Союз с оговорками, <https://newtimes.ru/articles/detail/116424/> [žiūrėta 2018 03 15].

²⁵ Заквасин А., Хлусова К., Союзное войско: чего достиг военный блок России и Белоруссии за 20 лет существования, <https://russian.rt.com/ussr/article/374321-rossiya-belorussiya-voennoe-sotrudnichestvo> [žiūrėta 2018 03 17]; Российскому спецназу разрешат спецоперации на территории Беларуси <https://naviny.by/article/20161212/1481558986-rossiyskomu-specnazu-razreshat-specoperacii-na-territorii-belarusi> [žiūrėta 2018 03 18].

2. Karinis-techninis bendradarbiavimas: integracinės realybės pasiekimai ir iššūkiai

Kaip žinoma, Rusija yra pagrindinė Baltarusijos karinės-techninės srities partnerė ir tiekėja. Dėl pasirašytų, naujų ir anksčiau sudarytų ilgalaikių bendradarbiavimo sutarčių gynybos sektoriuje Rusija išlieka pagrindine žaliavų, naujos ir atnaujintos (modernizuotos) ginkluotės tiekėja Baltarusijos karinės pramonės kompleksui ir tuo pat metu pagrindine jo produkcijos pirkėja. Rusija kartais taiko Baltarusijai išskirtines lengvatines sąlygas, teikia kreditus subsidijuodama ginkluotės įsigijimą. Tai rodo, kad pasiektas dviejų šalių karinės pramonės integracijos aukštas lygmuo. Ar galime kalbėti apie tolesnį aljanso patvarumo stiprinimą?

Pagal 2013 m. pabaigoje pasirašytą Baltarusijos ir Rusijos karinio-techninio bendradarbiavimo sutartį, iki 2020 m. yra numatytos kelios prioritetinės kryptys: pirmoji – tai karinių įmonių bendradarbiavimas, kuriant naują ir modernizuotą ginkluotę, karinę techniką, dvigubos ir specialios paskirties produkciją, antroji – karinio-pramoninio komplekso įmonių integracija, trečioji – vieningos politikos vystymas karinės produkcijos norminimo, standartizacijos ir katalogavimo srityse, ketvirtoji – Baltarusijos karinės paskirties produkcijos (paslaugų) tiekimas Rusijai ir penktoji – Rusijos karinės paskirties produkcijos (paslaugų) tiekimas Baltarusijai. Šio dokumento priede konkretizuoti darbai liudija, kad bendradarbiavimo turinys apima tradicinės sritis, kuriose galima fiksuoti suintensyvėjimo požymius. Numatyta plėtoti bendrus mokslinius tyrimus, kuriant naują ir modernizuotą ginkluotę, karinę techniką, tačiau tokios veiklos mastas itin mažas – tik atskiruose, pakankamai siauruose segmentuose, kaip antai, mechanizuotojo šaulių bataliono valdymo automatizavimas, naujų automobilių kūrimas, fotografavimo aparatūros kosminiams aparatams kūrimas, karinės produkcijos standartizavimas, normavimas ir katalogizavimas. Keletą reikšmingesnių veiklų numatyta karinio-pramoninio komplekso įmonių integracijoje, kuriant bendrą įmonę, surenkančią sraigtasparnius bei remontuojančią ir modernizuojančią lėktuvą „IL-76“. Didesni planai nubrėžti plėtojant bendradarbiavimą karinės ginkluotės srityje. Tiesa, Baltarusijos tiekimo Rusijai apimtis sudaro vos 10 pozicijų ir potenciali dauguma – tai komplektuojamosios detalės (taikikliams, važiuoklėms, sudėtiniai elementai radiolokatoriams) ir lėktuvų „IL-76“ remonto, modernizavimo ir techninės priežiūros paslaugos pagal užsienio valstybių užsakymus. Šiuo atveju Rusija atlieka subrangovo funkciją.

Rusijos karinės produkcijos planuojama apimtis, skirta partnerei, kur

kas solidesnė – sudaro net 33 pozicijas. Tai ne tik karinės ginkluotės ir technikos remontas bei priežiūra, šaudmenų, komplektuojamųjų detalių technikai tiekimas, personalo mokymas, bet naujos karinės ginkluotės, tokios kaip sraigtasparnių „Mi-8“, lėktuvų „Jak-130“, naikintuvų „Su-30“, bepiločių žvalgybinių aparatų, zenitinių-raketinių kompleksų „Tor-M2E“, taip pat tanko „T-72“ modernizavimas²⁶. Taigi matome kelis akivaizdžius dalykus: didžiulę disproporciją tarp karinių-pramoninių kompleksų potencialų, Baltarusijos karinės pramonės priklausymą nuo Rusijos ir jos specializaciją į išimtinai komplektuojamųjų detalių gamybą.

Reikėtų atkreipti dėmesį, kad vis labiau rūpinamasi vieningoms regioninėms karinėms pajėgoms skirtos infrastruktūros kūrimo projektais. Šiuo atveju turime naują programą, kurioje numatyta šiai struktūrai reikalingos bendros infrastruktūros vystymas: Rusijoje vieno aerodromo, Baltarusijoje dviejų aerodromų ir radiolokacinio centro remonto darbai, o kapitaliniai remontai kitų senos infrastruktūros objektų (ginklų ir šaudmenų sandėliai, kiti karinės paskirties pastatai) – vėlgi potenciali dauguma Baltarusijoje – 44 ir 16 Rusijos teritorijoje. Lėšos skiriamos iš Sąjunginės valstybės biudžeto. Geležinkelių infrastruktūros atnaujinimo darbai taip pat susiejami su bendromis karinėmis pajėgomis, skiriant didesnes lėšas nei ankstesnei programai. Dažniausiai Rusijos finansinis indėlis gerokai viršija Baltarusijos²⁷.

Šalia šių projektų vyksta logistinės sistemos plėtra. 2017 m. atnaujinta 2005 m. pasirašyta sutartis apie kartu abiejų šalių vykdomą regioninių pajėgų aprūpinimą. Sutartyje numatyti konkretūs abiejų šalių veiksmai, siekiant užtikrinti aprūpinimą galimiems veiksams krizės arba karo atveju. Pažymėtinas papildytas šios sutarties 7-asis straipsnis, kuriame numatoma, kad taikos metu Rusijos kariuomenės sandėliuose kaupiamas šaudmenų, ginkluotės, kovos technikos ir kitų materialinių vertybių atsargos „augančios karinės grėsmės laikotarpiu“ gali būti perkeltos į Baltarusiją. Sutartyje yra numatoma, kad esant karo padėčiai, Baltarusijos materialinė techninė bazė ir joje sukauptos

²⁶ Соглашение между Правительством Республики Беларусь и Правительством Российской Федерации о реализации Программы военно-технического сотрудничества между Республикой Беларусь и Российской Федерацией до 2020 года, <http://naviny.org/2013/12/25/by4527.html> [žiūrėta 2018 03 19]; Поротников А., Получит ли Беларусь „свой“ танк? <https://www.sn-plus.com/ru/page/politics/9176/> [žiūrėta 2018 03 20]; idem, Беларусь и Россия: призрачное единение, <http://www.sn-plus.com/ru/page/politics/8458/> [žiūrėta 2018 03 20].

²⁷ Baltarusija skyrė 420,000,0, o Rusija – 779,991,2 rb. Programa „Совершенствование объектов военной инфраструктуры, планируемых к совместному использованию в интересах обеспечения региональной группировки войск (сил) Республики Беларусь и Российской Федерации“ на 2018–2021 гг. Baltarusija skyrė 594,623, 5, o Rusija – 1104 234, 9 rb. Programa „Развитие и совершенствование единой системы технического прикрытия железных дорог региона“ на 2016–2020 гг. <https://www.postkomsg.com/programs/> [žiūrėta 2018 03 22].

atsargos yra naudojamos bendrai. Pažymėtina, kad šis papildymas, esant ganėtinai laisvai interpretuojamai sąvokai – „augančios karinės grėsmės laikotarpyje“ (ankščiau buvo „agresijos laikotarpyje“), suteikia Rusijai karinių pajėgų persidislokavimo į Baltarusijos teritoriją atveju disponuoti kur kas didesniais papildomais koviniais ištekliais²⁸. Šios naujos programos byloja apie abiejų valstybių, ypač Rusijos, pastangas suaktyvinti karinę integraciją. Išsiaiškinę perspektyvinių planų turinį pereisime prie praktinio jų realizacijos aptarimo.

Apie karinio-techninio bendradarbiavimo planų vykdymą ir didelių problemų nebuvimą deklaruojama aukščiausiu valdžios lygmeniu, tačiau baltarusių ir rusų kariniai ekspertai kalba apie egzistuojančius nesutarimus, kylančius iš skirtingų politinių ir ekonominių motyvų²⁹. Rusija su didesnėmis pastangomis siekia išnaudoti nors ir nedideles Baltarusijos karinio-pramoninio komplekso potencialo galimybes, tam geriausias būdas įsigyti pagrindines įmones, tokias kaip „Integral“, Minsko sunkiųjų vilkikių gamyklą, MAZ automobilių gamyklą, „Pelengą“ ir kitas. Baltarusijos prezidentas Lukašenka savo ruožtu siekia išsaugoti pelningai dirbančias įmones, kurios yra svarbus šalies biudžeto pajamų šaltinis, ir siekia išsaugoti galimybę turėti geresnes derybines pozicijas su Rusija. Būtent minėtame karinio-pramoninio komplekso integraciniame plane iki 2020 m. nenumatytas privatizacijos procesas, tik bendrų įmonių kūrimas, tačiau tame sąrašė nėra pagrindinių Baltarusijos karinių įmonių. Taigi abiejų partnerių bendradarbiavimo procesas vyksta tam tikrų prieštarų interesų kontekste, demonstruojant viešai permanentinius nesutarimus. Rusija periodiškai demonstruoja savo taktinį siekį vis labiau įsigalėti Baltarusijos karinėje pramonėje. Baltarusijos įmonėms trukdoma laisvai konkuruoti Rusijos rinkoje dėl pelningų užsakymų ir demonstruojamas siekis surasti pamainą Baltarusijos karinei produkcijai, kaip antai, 2016 m. aktualizuotas svarbiausios Minsko sunkiųjų vilkikių gamyklos produkcijos automobilių važiuoklių tariamas gamybos perkėlimas į Rusijos „Kamaz“ automobilių gamyklą. Lukašenka viešai pareikalavo, kaip kompensaciją tokiu atveju, perduoti naftos verslovę. Savo ruožtu Baltarusija norėtų iš Rusijos lengvatinėmis

²⁸ Соглашение между Правительством Российской Федерации и Правительством Республики Беларусь о совместном техническом обеспечении региональной группировки войск (сил) Российской Федерации Республики Беларусь, http://www.mid.ru/foreign_policy/international_contracts/2_contract/-/storage-viewer/bilateral/page-23/51724 [žiūrėta 2018 03 22].

²⁹ В приоритете „Паритет“; https://vpk.name/news/250166_v_prioritete_paritet.html [žiūrėta 2018 03 23].

sąlygomis gauti naujausių ginklų, pavyzdžiui, raketinių kompleksų „S-400“³⁰.

Rusijai nėra palankūs Baltarusijos savarankiški veiksmai, ieškant naujų rinkų karinei produkcijai trečiojoje šalyje (Kinija, Tailandas, Egiptas). 2015 m. Baltarusija Ukrainai pardavė 294 karinės paskirties MAZ automobilius³¹. Kita vertus, Baltarusijos karinės įmonės rodo pirmuosius karinės produkcijos gamybos rezultatus: pirmiausia šarvuotų mašinų – kariuomenės poreikiams atidaryta „Kaiman“ serijinė gamyba, taip pat gamybos stadiją pasiekė reaktyvinė sistema „Polonez“³². Bendrame Baltarusijos technologinės priklausomybės nuo Rusijos kontekste tai tėra tik smulkios išimtys ir jų savarankiško vystymo perspektyva ganėtinai silpna dėl akivaizdžios finansinių ir žmogiškųjų išteklių stokos. Kita vertus, pastaruoju metu Baltarusijos karinė pramonė suranda ir eksploatuoja nišą, atsiradusią Rusijai atsisakant senos ginkluotės. Baltarusija gan sėkmingai atlieka trečiųjų šalių turimos senos rusiškos ginkluotės modernizavimo, techninės (garantinės) priežiūros darbus, kurių jau nebedaro Rusijos įmonės ir koncernai. Tai dar vienas karinės pramonės darbo segmentas, nešantis pajamas Baltarusijos biudžetui.

Išvados

Tai galima drąsiai vertinti kaip naują Rusijos-Baltarusijos karinio bendradarbiavimo stiprinimo etapą, kurio iniciatorius Rusija, tebesitęsiančio konflikto su Vakarais kontekste, siekia sustiprinti karines galias, išnaudodama ir kontroliuodama Baltarusijos karinį potencialą. Per penkerius metus aljanso patvarumą stiprino bendradarbiavimo aktyvizacija: karinės integracijos

³⁰ Belarmy news. Россия готова купить белорусскую оборонку, <http://belarmy.by/novosti/rossiya-gotova-skupit-belorusskiyu-oboronku> [žiūrėta 2018 04 05]; Данейко Е., Сотрудничество Беларуси и России в сфере ВПК: партнеры или конкуренты?, <http://p.dw.com/p/2YXhE/> [žiūrėta 2018 04 05]; Поротников А., О военной организации «союзного государства», <http://www.sn-plus.com/ru/rage/politics/9139/> [žiūrėta 2018 04 05]; Зверев Ю., Военно-техническое сотрудничество России и Беларуси: перспективы и риски, <https://eurasia.expert/voenno-tehnicheskoe-sotrudnichestvo-rossii-i-belarusi-perspektivy-i-riski> [žiūrėta 2018 04 05]

³¹ Bohdan S., Belarusian arms industry struggles to survive under Kremlin pressure, <https://belarusdigest.com/story/belarusian-arms-industry-struggles-to-survive-under-kremlin-pressure/> [žiūrėta 2018 04 06]; Golts A., Belarus and Russia: Military Cooperation but with Different Goals, *Belarusian Foreign Policy*:360°. p. 93; Заяц А., Не процветаем, но и не дохнем, Интеграл” интегрируют в “Российскую электронику, *Новости ВПК*, https://vpk.name/news/86499_ne_procvetaem_no_i_ne_dohnem_integral_integriruyut_v_rossiiskuyu_elektroniku.html [žiūrėta 2018 04 05].

³² Зверев Ю., «Полонезы», беспилотники и роботы: секрет успеха белорусского ВПК. Евразия Эксперт, <https://eurasia.expert/polonezy-bespilotniki-i-roboty-sekret-uspekha-belorusskogo-vpk/> [žiūrėta 2018 04 05]; Bogdan S., *Minsk silently builds a new army*. Belarus Digest, <https://belarusdigest.com/story/minsk-silently-builds-a-new-army/> [žiūrėta 2018 04 05].

tiksčiai yra užfiksuoti naujuose strateginio lygmens dokumentuose – karinėse doktrinos, galutinai pabaigti seni projektai (oro erdvės gynybos sistema) ir realizuojamos naujos iniciatyvos, tiksliau sakant, bandoma įgyvendinti tai, kas deklaruota prieš kelis gerus dešimtmečius abiejų valstybių strateginiuose dokumentuose. Karinių pajėgų sąveikos lygmuo gerokai išaugo dėl spartaus bendrų strateginių pratybų skaičiaus augimo, todėl jų pajėgumas operatyviai vykdyti bendras kovines užduotis kur kas sustiprėjo, ne tokie ryškūs karinio-techninio bendradarbiavimo intensyvinimo procesai, tačiau akivaizdūs poslinkiai vyko plėtojant bendrą karinę infrastuktūrą. Tai užtikrina vieningų regioninių karinių pajėgų kovinio potencialo panaudojimo ir augimo galimybes. Svarbu yra tai, kad karinio aljanso plėtojimo etape Rusija gerokai išplėtė savo karinių pajėgų panaudojimo galimybes pasiremama Baltarusijos karinėmis pajėgomis ir jos teritorija kaip placdarmu galimiems potencialiems kariniams veiksams.

Šiame suintensyvėjusio bendradarbiavimo etape išliko nepakitęs integracijos tempus lėtinantis pagrindinis veiksnys – Baltarusijos noras išlaikyti tam tikrą *status quo*, nepaisant aktyvaus Rusijos spaudimo. Prezidentui Lukašenkai sparčiai didėjančios ekonominės ir politinės priklausomybės nuo Rusijos laikotarpiu yra gyvybiškai svarbu išlaikyti, disponuoti ir demonstruoti savarankiškos, principinės, saviems interesams atstovaujančios politikos ženklus tiek vidaus, tiek užsienio auditorijai. Kita vertus, Baltarusija yra suinteresuota strateginės karinės partnerystės perspektyva jau vien dėl to, kad pasinaudojusi karinio bendradarbiavimo mechanizmais gali stiprinti ir modernizuoti Baltarusijos karines pajėgas Rusijos sąskaita. Tai realizuoti dabartinių karinių išlaidų apimtimi Baltarusijai būtų pakankamai sudėtinga, juolab kad šalis neturi jokių potencialių alternatyvų. Todėl trumpalaikėje perspektyvoje konsoliduotų personalinių politinių režimų sąlygomis karinis bendradarbiavimas labiausiai tikėtina nepatirs naujų iššūkių ir bus vystomas lėtos plėtros kryptimi.

2019 m. gegužė